

Ks. prof. zw. dr hab. Henryk Skorowski
Kierownik Międzynarodowego Centrum Dialogu Międzykulturowego
i Międzyreligijnego UKSW

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

**Ks. mgra lic. Andrzeja Nackowskiego „Problematyka uchodźstwa w świetle
posoborowego nauczania Kościoła. Studium moralnoteologiczne”
napisanej na seminarium z teologii moralnej Uniwersytetu Papieskiego Jana
Pawła II w Krakowie
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jana Orzeszyny
Kraków 2023**

1. Przedmiot i tytuł rozprawy

Zasadniczym zagadnieniem rozprawy jest próba ukazania kwestii uchodźstwa w świetle nauczania Kościoła. Chodzi o nauczanie posoborowe. Tak postawiony w tytule problem definiuje Autor we wstępie swojej dysertacji: „Celem niniejszej pracy jest przedstawienie uchodźstwa jako problemu moralnego oraz społecznego z punktu widzenia posoborowego nauczania Kościoła ze szczególnym wskazaniem na powinności moralne samych uchodźców wobec społeczeństwa, które ich przyjmuje. Ponadto celem naukowych poszukiwań jest wskazanie możliwości reagowania na sytuację uchodźstwa zmierzających do niwelowania lub powstrzymania fal emigrantów”/s. 10/. W rozprawie chodzi zatem o ukazanie uchodźstwa jako problemu moralnego i społecznego, co oznacza między innymi wskazanie powinności samych uchodźców. Informuje nas także Autor, co było główną

inspiracją do podjęcia tego problemu, a mianowicie obiektywna rzeczywistość, w której coraz więcej Polaków, konfrontuje się z osobami szukającymi schronienia, jak również osobiste doświadczenia Autora. /s.10/.

W tym miejscu podkreślić należy, że Autor podejmuje zagadnienie jakościowo ważne w sferze naukowych analiz, ale także praktycznych rozstrzygnięć. Dodać przy tym należy, że w jakimś sensie jest to także zagadnienie nowatorskie. Nie ma bowiem obecnie opracowania tego problemu jakim jest uchodźstwo w aspekcie moralnym. Mamy więc do czynienia z zagadnieniem interesującym, aktualnym, naukowo ważnym i nowatorskim. Jest to zagadnienie godne rozprawy doktorskiej. Jako recenzent nie zgłaszam żadnych zastrzeżeń do problemu rozprawy. W tytule zmieniłbym jedynie słowo moralnoteologiczne na teologicznomoralne. Ta drobna uwaga nie zmienia w niczym ważności problemu i jego sformułowania w tytule.

2. Baza źródłowa i bibliografia

W badaniach dotyczących zasadniczego problemu musiał Autor posłużyć się odpowiednią bazą źródłową i bibliograficzną. Omawia ją Autor we wstępie dysertacji: „Jako że, temat niniejszej dysertacji dotyczy problematyki uchodźstwa w posoborowym nauczaniu Kościoła, podstawowym źródłem dla przeprowadzonych badań, obok Pisma Świętego, są dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące tak uchodźstwa, jak też ogólnie pojętego problemu migracji. Biorąc pod uwagę, że uchodźcy należą do szerokiej grupy migrantów, do tekstów źródłowych zostały włączone nie tylko te wypowiedzi Stolicy Apostolskiej, które dotyczą wprost uchodźstwa, ale również te, dotyczące całego zagadnienia migracji. Źródłami

niniejszej pracy celem dokładnego przedstawienia aktualnej sytuacji uchodźstwa w kontekście społecznym i moralnym, są również dokumenty instytucji państwowych i międzynarodowych”/s. 12 - 13/. Autor całość bazy źródłowej i literatury dzieli na: źródła, do których zalicza nauczanie papieskie i inne dokumenty Kościoła; literaturę przedmiotu, do której zalicza dokumenty instytucji państwowych i międzynarodowych oraz artykuły i opracowania.

Jest sprawą oczywistą, że dobór źródeł i literatury jest w jakimś sensie przywilejem Autora dzieła. Konieczne jest jednak uwzględnienie najważniejszych opracowań w zakresie poruszanej problematyki. Autor wywiązał się z tego zadania dobrze. Ogólnie należy podkreślić, że Autor wykonał uczciwą pracę dotyczącą nie tylko odpowiedniego zestawu szeroko rozumianej bazy źródłowej i bibliograficznej, ale także gruntownej jej analizy. O dobrej analizie świadczy bowiem faktyczne jej wykorzystanie w rozprawie.

W tym miejscu chciałbym jednak zgłosić drobne uwagi. Pierwsza dotyczy Pisma św. Mimo deklaracji Autora nie jest ono źródłem. Źródłem są dokumenty Kościoła. Druga kwestia dotyczy dokumentów państwowych i międzynarodowych. Autor we wstępie deklaruje, że zalicza je także do źródeł. I tym razem trzeba stwierdzić, że nie są one źródłami. Zresztą w spisie umieszcza je poprawnie w literaturze przedmiotu. Trzecia kwestia dotyczy działu artykuły i opracowania zamieszczonego w literaturze przedmiotu. Nie wszystkie zamieszczone tam pozycje należy klasyfikować w literaturze przedmiotu. Mają one bowiem luźny związek z przedmiotem rozprawy np.: Szymik, Biblia a powszechność zbawienia; Szymanek, Wykład Pisma św. Nie mogą zatem one być w tym samym dziale co ważne prace z zakresu poruszanej problematyki. Wprowadziłbym zatem jeszcze jeden dział: literatura pomocnicza.

3. Metody

Metody użyte w pracy poprawne. Pisze o nich Autor we wstępie: „Mając na uwadze konieczność przedstawienia omawianego problemu w sposób naukowy oraz uporządkowany, w rozprawie będzie zastosowana metoda krytycznej analizy tekstów źródłowych oraz metoda opisowa i porównawcza. Celem przyjrzenia się tekstom biblijnym posłużą metody: historyczno – krytyczna czy też metoda analizy narracyjnej. Konieczność spojrzenia na zjawisko uchodźstwa również od strony socjologicznej wskazuje na zasadność posłużenia się również metodami właściwymi dla badań społecznych takimi jak wywiad, obserwacja czy ankieta. Autor niniejszej pracy, nie będąc socjologiem, posłużył się jednak już dostępnymi w tym zakresie opracowaniami analizując je przy pomocy metody porównawczej oraz analizy treści. Ze względu na fakt, że problem uchodźstwa i migracji nie jest problemem nowym i w zasadzie towarzyszy człowiekowi od początku dziejów w pracy zostanie również wykorzystana metoda historyczna” /s.13-14/.

Dogłębna analiza rozprawy pozwala stwierdzić, że Autor rzeczywiście zastosował liczne metody. Miały one pozwolić Autorowi rozprawy, z jednej strony dokonać dogłębnej analizy określonego przednio materiału źródłowego, z drugiej zaś dokonać syntezy omawianego problemu i odpowiedzieć na zasadniczy cel dysertacji. Trzeba przyznać, że Autor rozprawy jest wierny przyjętym metodom nie tylko w zasadniczych elementach, ale także w szczegółach.

4. Konstrukcja rozprawy

Konstrukcja rozprawy podporządkowana jest głównemu założeniu badawczemu jakim jest ukazanie problemu uchodźstwa w świetle posoborowego

nauczania Kościoła. Praca składa się z 4 rozdziałów. W pierwszym z nich przedstawiono samo zjawisko uchodźstwa i jego charakterystykę /s.16 – 52/. W drugim rozdziale ukazano problem uchodźstwa w Piśmie św. i nauczaniu Kościoła /s. 53 - 91/. Rozdział trzeci dotyczy ukazania godności, praw i obowiązków uchodźców /s. 92 – 123/. Całość analiz kończy rozdział czwarty, w którym Autor podejmuje zagadnienie uchodźstwa jako wyzwania dla współczesnego państwa i Kościoła /s. 124 – 167/.

Dociekania Autora rozpoczyna wstęp, w którym zawarte są wszystkie ważne elementy dla właściwego wprowadzenia w poruszaną problematykę. Pracę zamyka podsumowanie zawierające przypomnienie głównych tez rozprawy i wniosków wynikających z przeprowadzonych analiz.

W tym miejscu należy postawić zasadnicze pytanie, czy konstrukcja rozprawy jest logiczna i czy poszczególne rozdziały oraz paragrafy wyczerpują problem analizowany w rozprawie?

Ogólnie rzecz ujmując należy stwierdzić, że w obecnej konstrukcji jest wyraźnie zarysowana logika. Można zatem ocenić, że praca w swej strukturze jest jasna i logiczna. Poszczególne rozdziały i zawarte w nich paragrafy mieszczą się w sformułowanym temacie, wyczerpują problem postawiony w temacie i są logicznie ułożone.

5. Analiza treści

W niniejszej opinii trudno silić się na ukazanie pełnej treści rozprawy doktorskiej ks. mgra Andrzeja Nackowskiego, a tym bardziej ustosunkować się do poszczególnych tez. Musi wystarczyć ogólne zapewnienie o istotnej wartości poznawczej i naukowej przedstawionych w niej analiz, syntez i końcowych wniosków. Aprobując całość przemyśleń Autora należy zwrócić uwagę na kilka

kwestii:

- Treść wstępu do rozprawy metodologicznie i merytorycznie bardzo dobra. Jest podprowadzenie pod problem, jasne jego postawienie, uzasadnienie jego ważności, charakterystyka bazy źródłowej i literatury oraz omówienie struktury.
- Nie zgłaszam zastrzeżeń do treści rozdziału pierwszego. Daje on dobrą i wystarczającą analizę i opis samego zjawiska uchodźstwa.
- Także rozdział drugi dotyczący problemu uchodźstwa w Piśmie św. i nauczaniu Kościoła oceniam pozytywnie. Zawsze można go pogłębić o pewne elementy. W obecnej formie jest on wystarczający. W kontekście tego rozdziału chciałbym poprosić Autora o szersze wyjaśnienie jego stwierdzenia, że migracja jest polem misyjnym Kościoła
- Wysoko oceniam treść rozdziału trzeciego dotyczący godności, praw i obowiązków uchodźców. W kontekście tego rozdziału chciałbym Autora zapytać o relacje pomiędzy obowiązkiem integracji uchodźców a prawem do zachowania własnej kulturowej tożsamości?
- Pozytywnie oceniam także treść rozdziału czwartego dotyczącego wyzwań, które stają dziś przed Kościołem i państwem wobec uchodźców. Te dociekania są bardzo istotne dla całej rozprawy. Oceniam je pozytywnie. Chciałbym w tym miejscu zapytać Autora, co powinno być głównym elementem wyzwania, które stoi przed Kościołem w kontekście uchodźstwa?
- Zwrócić należy uwagę na bardzo dobre zakończenie rozprawy. Zakończenie jest poważną formą rozprawy naukowej. Powinno ono zawierać główne tezy rozprawy, i tak też jest.

6. Wniosek końcowy

W podsumowaniu podkreślić należy, że recenzowana rozprawa stanowi

interesujący krok w kierunku problematyki naukowo ważnej. Praca wnosi istotny wkład w naukę teologicznomoralną dotyczącą ważnej kwestii uchodźstwa i emigracji. Rozprawa jest dobra. Metody w niej użyte poprawne. Wywód logiczny. Język naukowo poprawny.

Wyrażam zatem przekonanie, że rozprawa ks. mgra Andrzeja Nackowskiego spełnia wymagania stawiane rozprawie doktorskiej i może być podstawą do dalszych etapów przewodu celem nadania jej Autorowi stopnia naukowego doktora.

Ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski

Warszawa 5 VI 2023